

Др Зоран Радивојевић,*
Редовни професор Правног факултета,
Универзитет у Нишу

НАУЧНИ ЧЛАНАК

Др Весна Кнежевић-Пређић,*
Редовни професор Факултета политичких наука,
Универзитет у Београду

UDK: 341.645(4-672EU)

Рад примљен: 01.09.2014.

Рад прихваћен: 01.12.2014.

ПРАВНИ ЛЕКОВИ У ПОСТУПКУ ПРЕД СУДОМ ПРАВДЕ ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ**

Апстракт: Систем правних лекова у процесном праву Европске уније има специфичности у поређењу са националним правосудним системима. У прво време у поступку пред Судом правде није постојала жалба као редовно правно средство, већ су предвиђени други правни лекови који су се могли поднети Суду управо поводом његових коначних пресуда. После оснивања Првостепеног суда у процесно право Европске уније уведена је могућност подношења жалби против његових пресуда Суду правде. Касније је Првостепени суд постао надлежан да одлучује о жалбама које су, у међувремену основани, судски панели донели у првом степену. У поступцима пред Првостепеним судом и судским панелима задржана је могућност коришћења других правних лекова против њихових коначних одлука о којима су одлучивали исти ови судови. У том погледу Лисабонски уговор није ништа значајније изменио, осим што је Првостепени суд преименовао у Општи суд, а судске панеле у специјализоване судове.

Кључне речи: правни лек, жалба, преиспитивање, ревизија, захтев треће стране, пресуда због изостанка, тумачење пресуде, исправка пресуде, допуна пресуде.

* zoranr@prafak.ni.ac.rs

* vesna.knezevicpredic@fpn.bg.ac.rs

** Рад је припремљен у оквиру пројекта „Политички идентитет Србије у регионалном и глобалном контексту“ бр. 179079 који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

1. Уводне напомене

Правни лекови у поступку пред Судом правде Европске уније имају особености у поређењу са националним правосудним системима. Могућност подношења жалбе уведена је у процесно право Европске уније тек после оснивања Првостепеног суда (Radivojević, Knežević-Predić, 2008: 144). Наиме, против пресуда Првостепеног суда могла се изјавити жалба Суду правде. Уговором из Нице предвиђено је право жалбе на одлуке судских панела који су установљени овим Уговором. Тако је Првостепени суд постао надлежан да одлучује о жалбама против пресуда које су донели судски панели у првом степену¹. Упоредо са увођењем жалбе, у поступцима пред Судом правде, Првостепеним судом и судским панелима предвиђена је могућност коришћења других правних лекова против њихових коначних одлука о којима су одлучивали исти ови судови. У том погледу Лисабонски уговор није ништа значајније изменио, осим што је Првостепени суд преименовао у Општи суд, а судске панеле у специјализоване судове (Radivojević, 2009: 118).

Имајући у виду правне лекове које познаје процесно право Европске уније, први део овог рада биће посвећен жалбама као правним средствима о којима одлучује виши суд од оног који је донео пресуду, а то су жалбе против одлука Општег суда и одлука специјализованих судова. Други део рада бави се правним лековима о којима одлучује исти суд који је донео пресуду.² У ову категорију спадају приговор трећег лица против пресуде и ревизија, који се могу сматрати ванредним правним лековима (Manin, 2005: 402), као и приговор туженог против пресуде због изостанка, тумачење, исправка и допуна пресуде који имају карактер изузетног процесног правног средства.

2. Жалбе

Право на жалбу логична је последица успостављања система двостепеног суђења у комунитарном правосудном систему. Подношењем жалбе покреће се механизам контроле законитости одлука које су донели нижи судови од стране више судске инстанце. На тај начин унапређује се и чини ефикаснијом правосудна заштита права свих субјеката права Европске уније (Lenaerts, Arts, Maselis, 2006: 452).

Процесно право Уније допушта право на жалбу против одлука Општег суда и против одлука Службеничког трибунала, који је за сада основан као

1 Чл. 225, став 2. Уговора о Европској заједници, измењен Уговором из Нице.

2 У француској теорији права Европске уније (Blumann, Dubouis, 2010: 631) прва врста правних лекова назива се „*les voies de réformation*“ а друга „*les voies de rétraction*“.

једини специјализовани суд. У првом случају о жалби одлучује Суд правде, а у другом Општи суд. Изузетак представља могућност да се затражи преиспитивање од стране Суда правде коначних одлука које по жалбама донесе Општи суд. Овако тростепено суђење (Misita, 2009: 263) предвиђено је само под условом да постоји озбиљна опасност за јединственост и усклађеност права ЕУ.

2.1. Жалба против одлука Општег суда

Жалба се подноси против коначних одлука Општег суда. Израз коначне одлуке тумачи се у пракси широко и обухвата све одлуке којима се окончава поступак, укључујући повлачење тужбе, одлуку о главној ствари, тумачење пресуда, као и пресуде због изостанка (Meškić, Samardžić, 2012: 452). Постоји могућност да се жалба уложи и на одлуке којима се само делимично решава о мериторним питањима.

Жалба се, такође, може поднети против одлука којима Општи суд решава о претходним приговорима, као што су ненадлежност и недопуштеност тужбе или процесним питањима у споредним поступцима, као што је, рецимо, одлука донета поводом захтева за одобравање привремених мера. Право жалбе допуштено је и против одлуке којим се одбија захтев лица за мешање. Постоји могућност подношења жалбе против одлука којима се обуставља примена оспореног акта органа Уније или обуставља принудно извршење одлука Савета, Комисије и Европске централне банке којима се намећу новчане обавезе физичким и правним лицима. Међутим, изричито је искључена могућност улагања жалбе само на одлуку о трошковима поступка, тј. о висини трошкова и страни која је дужна да их сноси.³ Жалба се не би могла изјавити ни против одлука које се искључиво тичу унутрашње организације Општег суда.⁴

Право на жалбу има свака од странака која у потпуности или делимично није успела у спору пред Општим судом. Процесно право Европске уније не познаје институт претходне оцене допуштености жалбе. Међутим, у складу са општим правним принципима, жалилац у сваком случају мора да има интерес за подношење жалбе. Стога би Суд правде могао прогласити као недопуштену жалбу уколико се после доношења пресуде Општег суда појавила чињеница која ту пресуду лишава негативног дејства по жалиоца.⁵

3 Чл. 45–48 Статута Суда правде (даље: Статут), Consolidated version, *Off. Journal EU*, L 228/2012.

4 Case C-173/95P *Hogan v Court of Justice* (1995); Case C-39/00P *SGA v Court of Justice* (2000).

5 Case C-19/93P *Rendo* (1995); Case C-111/99P *Lech-Stahlwerke* (2001).

Жалбу могу поднети и умешачи, који нису државе чланице или институције Уније, под условом да их се одлука Суда непосредно тиче. Државе чланице и органи Уније могу се, пак, жалити чак и онда када се нису умешали у поступак пред Општим судом, изузимајући радне спорове службеника. Тада су државе чланице и органи Уније у истом положају као и државе и органи који су се умешали у првом степену.

Жалба против пресуда Општег суда ограничена је на правна питања.⁶ Она се може односити како на питања процесног, тако и материјалног права. У поступку по жалби Суд правде испитује само законитост одлука Општег суда у циљу отклањања евентуалних правних недостатака и тиме обезбеђује усклађеност правног поретка Уније и једнообразност приликом његовог тумачења. Искључена је могућност подношења жалбе због неправилно или непотпуно утврђеног чињеничног стања.

Међутим, у пракси није увек једноставно разграничити правна од чињеничних питања (Rideau, Picod, 1995: 594). Суд правде стоји на становишту да његов задатак није да поводом жалбе контролише чињенице и доказе на којима је заснована пресуда, већ је њихово утврђивање у искључивој надлежности Општег суда. То ипак не спречава Суд правде да контролише да ли су докази прибављени на исправан начин и да ли су поштована општа правила о терету доказивања и поступку извођења доказа (Schermers, Waelbroeck, 2001: 763). Суд правде, такође, може да испитује ваљаност правне квалификације утврђеног чињеничног стања, будући да је овде реч о исправном тумачењу или примени права Уније.⁷ Исто тако, Суд има право да оцењује да ли је пресуда Општег суда довољно и добро образложена, јер се и овде ради о питању примене права Уније.⁸

Основ за жалбу могу бити: ненадлежност Општег суда (његово деловање *ultra vires*), повреда правила поступка или кршење права ЕУ од стране Општег суда.⁹ У вези са првим разлогом, треба нагласити да је Суд правде овлашћен да ближе одреди надлежност Општег суда у конкретном спору. Поводом повреде правила поступка потребно је да жалилац докаже на који начин кршење процедуре негативно утиче на његове интересе. Трећи

6 Чл. 56, став 3. и чл. 58, став 1. Статута.

7 Case C-325/94P *An Taisce and WWF UK v Commission* (1996); Case C-19/95P *San Marco v Commission* (1996); Case C-278/95P *Siemens v Commission* (1997); Case C-154/99P *Politi v European Training Foundation* (2000); Joined Cases C-2/01 P and C-3/01P *BAI and Commission* (2004).

8 Case C-259/96P *Council v De Nil and Impens* (1998); Case C-197/99P *Belgium v. Commission* (2003).

9 Чл. 58, став 1. Статута.

основ за жалбу је најзначанији и најшире формулисан, јер омогућава Суду правде да контролише све видове кршења права ЕУ у процесу његовог тумачења и примене од стране Општег суда (Schermers et al., 2001: 762).

У жалби се не могу износити нови захтеви или разлози за доношење одлуке у корист жалиоца. Обе странке су везане разлозима и захтевима које су већ изнеле у првостепеном поступку. На нове чињенице могле би се позвати само ако су настале после доношења пресуде Општег суда, а током поступка који се води пред Судом правде.¹⁰ Жалба не може изменити предмет спора који се водио пред Општим судом.¹¹ Ова ограничења унета су у Пословник са циљем да се жалбени поступак не користи за поновну расправу о чињеницама (Schermers et al., 2001: 765). У жалби треба прецизно навести делове пресуде који се се побијају и правне основе и аргументе због којих се она подноси. Просто понављање или репродуковање разлога и аргумената који су већ изнети пред Општим судом не сматра се довољним¹². Што се тиче садржине жалбеног предлога, жалилац може тражити потпуно или делимично укидање пресуде, односно њеног диспозитива.

Рок за подношење жалбе је два месеца од дана достављања одлуке Општег суда. Код жалбе против одлуке о одбијању мешања рок је краћи и износи две недеље од њеног достављања.¹³ Жалба се доставља осталим странакама које су учествовале у поступку пред Општим судом. Свака странка која има интерес да се жалба прихвати или одбије може поднети одговор на жалбу, такође, у року од два месеца. Ако председник дозволи, могу се након тога поднети реплика и дуплика (одговор на реплику). Том приликом може ограничити број страница и предмет ових поднесака¹⁴.

Поступак по жалби састоји се из писменог и усменог дела. Усмена расправа одржава се само на изричит захтев странака. Статут допушта могућност да се усмена фаза поступка изостави. Такву одлуку Суд доноси пошто претходно саслуша општег правобраниоца и странке у спору¹⁵. У пракси се обично по окончању писменог поступка од странака тражи да се изјасне да ли желе да усмена фаза изостане,¹⁶ али став странака не обавезује Суд.

10 Case C-136/92P *Commission v Brazzelli Lualdi and Others* (1994).

11 Чл. 170, став 1 Пословника Суда правде (даље: Пословник СП), *Off. Journal EU*, L 265//2012; последња измена: *Off. Journal EU*, L 173/2013.

12 Case 244/92P *Kupka-Floridi v Economic and Social Committee* (1993); Case C-31/95P *Del Plato v Commission* (1996).

13 Чл. 56, став 1. и чл. 57, став 1. Статута.

14 Чл. 172–175. Пословника СП.

15 Члан 59. Статута.

16 Case C-310/93P *BPB Industries and British Gypsum v Commission* (1995).

Подношење жалбе спречава правоснажност пресуде Општег суда и има деволутивно дејство, јер о њој одлучује Суд правде као виши суд (Meškić et al., 2012: 452). Међутим, жалба нема суспензивно дејство у односу на оспорену пресуду. Изузетно, Суд може на захтев жалиоца одлучити да покретање поступка по жалби одлаже извршење првостепене пресуде. Оснивачки уговори дозвољавају странкама да траже обуставу извршења одлуке којом је регулатива оглашена ништавом.¹⁷ Статут Суда, пак, предвиђа да одлука Општег суда о проглашењу регулативе ништавом ступа на снагу од дана истека рока за подношење жалбе или, ако је жалба уложена, од дана када је она одбијена.¹⁸

Поводом жалбе Суд правде може одлуку Општег суда потврдити ако нађе да жалба није основана. Уколико прихвати наводе жалбе, он укида одлуку Општег суда. У овом случају Суд правде има могућност да сам донесе коначну одлуку ако стање поступка то дозвољава. Уколико то није случај, предмет се враћа Општем суду на поновно решавање, уз обавезујуће упутство за одлучивање. У том случају Општи суд је везан правним схватањем које је садржано у одлуци Суда правде.¹⁹ Када жалбу поднесу државе чланице или институције Уније које се нису умешале у спор пред Општим судом, Суд правде може, ако је жалба основана и ако оцени да је то неопходно, навести која ће се дејства укинуте одлуке Општег суда сматрати коначним за странке у спору.

2.2. Жалба против одлука Службеничког трибунала

Уговором из Нице Првостепеном суду први пут дата је надлежност да одлучује о жалбама против одлука које су донели судски панели у првом степену. Тако се овај суд, упркос свом називу, појављивао у улози другостепене инстанце. Лисабонски уговор, такође, овлашћује Општи суд да решава по жалбама поднетим против одлука специјализованих судова.²⁰ Детаљна правила о овој врсти жалбе садржана су Анексу Статута Суда правде и Пословнику Општег суда.

Жалба се подноси против коначних одлука Службеничког трибунала. Предвиђена је могућност да се жалба уложи и против делимичних одлука којима се решава у меритуму. Жалба се, такође, може поднети против одлука којима Службенички трибунал решава о процесним питањима, као

17 Чл.278-279 Уговора о функционисању Европске уније (даље: УФЕУ), *Off. Journal EU*, C 326/2012.

18 Чл. 60. Статута.

19 Чл. 61, ставови 1. и 2. Статута.

20 Чл. 257. УФЕУ.

што су приговор ненадлежности или недопуштености тужбе. Право жалбе допуштено је и против одлуке којим се одбија захтев лица за мешање. Међутим, жалба само на одлуку о износу трошкова поступка и страни која је дужна да их плати није допуштена.

Право на жалбу има свака од странака која у потпуности или делимично није успела у спору пред Службеничким трибуналом. Жалбу могу поднети и сви умешачи, који нису државе чланице или институције Уније, под условом да одлука Службеничког трибунала непосредно на њих утиче.²¹

Новину представља одредба оснивачког уговора која предвиђа да се регулативом о оснивању специјализованог суда може допустити жалба Општем суду не само због правних питања, већ и из разлога везаних за чињенично стање.²² Упркос овој могућности, према Анексу Статута Суда правде ЕУ жалбе Општем суду против одлука Службеничког трибунала ограничене су само на правна питања.²³

Основи за ову врсту жалбе су исти и своде се на ненадлежност Трибунала, повреду правила поступка на штету жалиоца и кршење права Уније од стране Службеничког трибунала. Рок за подношење жалбе, такође, износи два месеца од пријема одлуке Трибунала. Код жалбе против одлуке о одбијању мешања рок је краћи и износи две недеље од њеног достављања.

Жалба не одлаже извршење оспорене одлуке Службеничког трибунала. Поступак по жалби састоји се из писменог и усменог дела и у основи се одвија на исти начин као и поступак по жалби пред Судом правде. Усмена расправа одржава се само на изричит захтев странака. Пословник допушта могућност да се усмена фаза поступка потпуно изостави.²⁴

Уколико утврди да је жалба основана, Општи суд ће укинути одлуку Службеничког трибунала и сам донети коначну пресуду. Предмет се може вратити Трибуналу на поновно решавање ако стање поступка не дозвољава Општем суду да коначно пресуди спор. У том случају Трибунал је везан одлуком Општег суда о правним питањима.²⁵

Одлуке које донесе Општи суд по жалбама су коначне. Изузетно, оне могу бити предмет преиспитивања од стране Суда правде. Услов за то је

21 Чл. 9–11 Анекса I Статута који носи наслов „Службенички трибунал Европске уније“ (даље: Анекс I), *Off. Journal EU*, L 228/ 2012.

22 Чл. 257, став 3. УФЕУ.

23 Чл. 11. Анекса I.

24 Чл. 137–143 Пословника Општег суда (даље: Пословник ОС), *Off. Journal EU*, L 92/2010; последња измена: *Off. Journal EU*, L 173/2013.

25 Чл. 13. Анекса I.

постојање озбиљне опасности за јединство или усклађеност права Уније.²⁶ Право да предложи преиспитивање одлуке Општег суда има само први општи правобранилац. По томе се ово правно средство разликује од жалбе коју, по правилу, подносе незадовољне странке у поступку (Lenaerts et al., 2006: 472).

Предлог за преиспитивање први општи правобранилац мора поднети у року од месец дана од датума објављивања одлуке Општег суда, док Суд правде у даљем року од месец дана од пријема предлога одлучује да ли треба преиспитати ову одлуку. Том приликом Суд одлучује у хитном поступку на основу списка које му је доставио Општи суд. Предлози за преиспитивање и одлуке да се покрене поступак преиспитивања немају суспензивно дејство.²⁷

Суд правде одлуку о преиспитивању одлуке Општег суда доноси на предлог судије известиоца. У тој одлуци наводе се само она питања која су предмет преиспитивања. Уколико Суд правде утврди да одлука Општег суда утиче на јединство или усклађеност права Уније, предмет се враћа овом суду. Тада је Општи суд везан одлуком Суда о правним питањима. У случају потребе, Суд може навести која се дејства одлуке Општег суда имају сматрати коначним за стране у спору. Међутим, Суд правде може сам донети коначну одлуку ако исход поступка очигледно произилази из чињеничног стања на коме се заснива одлука Општег суда. Када се утврди да одлука Општег суда утиче на јединство и усклађеност права Уније, одлука Суда о питању које је подвргнуто преиспитивању замењује одлуку Општег суда²⁸.

3. Други правни лекови

Иако нема права жалбе на одлуке Суда правде, постоје други правни лекови који се могу поднети Суду управо поводом његових коначних пресуда, а чији је значај пре теоријски него практични. Поред тога, против коначних одлука Општег суда и Службеничког трибуна предвиђени су, такође, правни лекови о којима одлучују исти ови судови. Према слову судских пословника, неки од њих су квалификовани као ванредна правна средства, док други имају изузетан и процесни карактер. У прву категорију спадају приговор трећег који није био страна у спору против пресуде и захтев за ревизију пресуде. Друга група правних лекова обухвата приговор туженог против пресуде због изостанка и захтеве страна у спору за тумачење, исправку и допуну пресуде.

26 Чл. 256, став 2. УФЕУ.

27 Чл. 62–62.б Статута.

28 Чл. 62,а и 62,б Статута.

3.1. Приговор трећег против пресуде

Прво средство које по тексту пословника има карактер ванредног правног лека је поступак по приговору трећег лица које није учествовало у поступку (third party proceedings; tierce opposition), а која сматра да је пресуда донета на штету његових права, односно да их прејудицира. Овај правни лек има доста сличности са тужбом главног мешања која постоји у националним процесним правима (Čavoški, Кнежевић-Војовић, Поповић, 2006: 59).

У улози трећег може се појавити физичко и правно лице, орган Уније или држава чланица. Да би могло да поднесе приговор, трећи мора да докаже штетан утицај пресуде на његова права, као и да наведе разлоге због којих није учествовао у основном поступку.²⁹ Будући да се овим приговором доводи у питање ауторитет већ донете пресуде, процедуралне захтеве за његово подношење треба ценити строго (Vukadinović, 1991: 94).

Први услов који се односи на прејудицијелни утицај пресуде задовољен је ако је она штетна по права трећег лица. Сама штета може бити материјалне или моралне природе.³⁰ Суд сматра да за подношење приговора није довољно да трећи има само легитимни интерес који треба заштитити.³¹ Уз то, потребно је да права трећег лица буду доведена у питање диспозитивом пресуде која се оспорава или разлозима који су наведени у њеном образложењу.

Други услов тиче се разлога којима треће лице оправдава своје неучествовање у поступку у коме је донета оспорена одлука. Испуњеност овог услова Суд цени у сваком конкретном случају водећи рачуна о дужном степену пажње коју је трећи морао да испољи у вези са обавештењем о покретању поступка које се објављује у Службеном листу ЕУ.³² Зато подносилац приговора мора навести уверљиве разлоге због којих није био у стању да учествује у основном поступку у својству умешача.³³

Поступак по приговору се покреће захтевом у истом облику као и тужба код уобичајене процедуре. Приговор се подноси против свих странака у поступку из кога проистиче оспорена пресуда. Рок за покретање поступка је два месеца од дана објављивања пресуде у Службеном листу Уније.

29 Чл. 42, Статута.

30 *Joined Cases 9 and 12/60 Belgium v Vloeberghs and High Authority* (1962).

31 *Case 292/84TO Bolognese and Others v Scharf and Commission* (1987).

32 *Case T-35/89TO 1 Ascasibar Zubizarreta and Others v Albani* (1992).

33 *Joined Cases 42 and 59/59 Breadbrand v Société des Acéries du Temple and Others* (1962).

Док траје поступак по приговору трећег, Суд може на захтев тог лица обуставити извршење оспорене пресуде или одредити друге одговарајуће привремене мере.³⁴ Уколико је пак истовремено са приговором трећег лица којим се оспорава пресуда Општег суда или Службеничког трибунала поднета жалба против исте пресуде, овај суд, односно Трибунал може после саслушања странака одлучити да застане са поступком по приговору док виши суд не донесе пресуду по жалби.³⁵

У случају да прихвати приговор, Суд ће новом пресудом изменити пресуду у оним тачкама у којима је усвојио захтеве трећег лица. Оригинал преиначене пресуде прикључује се изворнику првобитне пресуде и на њој се о томе саставља одговарајућа белешка.³⁶

3.2. Ревизија

Друго правно средство које је у судским пословницима изричито предвиђено као ванредни правни лек је захтев за ревизију пресуду. Може се поднети само ако се открије нова чињеница од одлучујућег значаја која у време доношења пресуде није била позната ни Суду ни странци која тражи обнову поступка.³⁷ Ревизија није замишљена као замена за жалбу, већ представља ванредно правно средство које омогућава странама у основном спору да доведу у питање ауторитет коначне одлуке и пресуђене ствари (*res judicata*) под строгим условима.

Пре свега, незнање подносиоца захтева да постоји одређена чињеница не сме бити последица његове немарности. Суд стоји на становишту да откривање новог документа или непознавање његове садржине не представља нову чињеницу уколико је странка која тражи ревизију могла или морала да зна да он постоји или да се са њим упозн³⁸ Поред тога, потребно је да та чињеница већ постојала у време доношења пресуде без обзира што је она била непозната странкама и Суду.³⁹ Каснија судска

34 Чл. 157. Пословника СП; чл. 123. Пословника ОС; чл. 117. Пословника Службеничког трибунала (даље: Пословник СТ), *Off. Journal EU*, L 225/2007; последња измена: *Off. Journal EU*, L 162/2011.

35 Чл. 123, став 4. Пословника ОС; Чл. 117, став 4. Пословника СТ.

36 Чл. 157, ставови 5. и 6. Пословника СП; Чл. 123, став 3. Пословника ОС; Чл. 117, став 3. Пословника СТ.

37 Чл. 44. Статута.

38 Case 56/70Rev. *Mandelli v Commission* (1971).

39 Case C-130/91Rev.II *ISAE/VP and Interdata v Commission* (1996).

пракса не може се сматрати новом чињеницом која оправдава захтев за ревизију пресуде.⁴⁰

Новооткривена чињеница мора бити такве природе да би одлучујуће утицала на пресуду. Практично то значи да би Суд донео суштински другачију одлуку да му је ова чињеница била предочена у време изрицања пресуде. Са становишта овог услова од значаја је потенцијални утицај нове чињенице на диспозитив пресуде, али не и на одлуку о трошковима или мерама ради њеног извршења.⁴¹ Исто тако, Суд сматра да тај услов за ревизију неће бити испуњен уколико је нова чињеница релевантна само у погледу допунских разлога за доношење оспорене пресуде.⁴²

Захтев за ревизију подноси се у року од три месеца од дана када је подносилац сазнао за чињеницу на којој занима свој захтев за ревизију (субјективни рок). По протеку десет година од дана доношења пресуде не може се захтевати обнова поступка (објективни рок).⁴³ Право да траже ревизију имају странке у поступку који је окончан пресудом. Поред њих, исто право дато је умешачима независно од тога да ли је страна којој су се придружили тражила ревизију пресуде.

Ревизија се подноси у истом облику као и тужба. Захтев за ревизију се подноси против свих странака на које се односи пресуда донета у поступку чија се обнова тражи.⁴⁴ Поступак по захтеву за ревизију има две фазе (Schermers et al., 2001: 748–749). Када се захтев поднесе, Суд или Трибунал прво одлучују о допуштености ревизије на затвореној седници узимајући у обзир мишљења странака достављена у писменом облику. Суд правде и Општи суд пре доношења одлуке морају да саслушају и мишљење општег правобраниоца.⁴⁵

Ако усвоји позитивну одлуку, која се такође доноси у облику пресуде, Суд у другој фази прелази на мериторно одлучивање. Уколико је пак истовремено са захтевом за ревизију против пресуде Општег суда или Службеничког трибунала поднета жалба, овај суд, односно Трибунал може после саслушања странака одлучити да застане са поступком ревизије

40 Case C-403/85Rev. *Ferrandi v Commission* (1991); Case T-4/89 Rev. *BASF v Commission* (1992).

41 Case 235/82Rev. *Ferriere San Carlo v Commission* (1986).

42 Case 40/71 *Richez-Parise v Commission* (1972); Case T-106/89Rev. *Norsk Hydro v Commission* (1994).

43 Чл. 44, став 3. Статута.

44 Чл.159 Пословника СП; чл.125–126 Пословника ОС; чл. 119. Пословника СТ.

45 Чл. 159, став 5. Пословника СП; Чл. 127, став 2. Пословника ОС.

док виши суд не донесе пресуду по жалби.⁴⁶ После спроведеног поступка доноси се нова пресуда која се прикључује изворнику оспорене пресуде. На маргину те пресуде мора се ставити белешка да је донета пресуда по захтеву за ревизију.⁴⁷

3.3. Приговор туженог против пресуде због изостанка

Приговор против пресуде због изостанка подноси се у року од месец дана од дана пријема пресуде. Улагањем приговора тужени заправо тражи од Суда или Трибунала да укине донету пресуду. Приговор се подноси у истом облику као и тужба у редовном поступку. По пријему приговора председник већа одређује рок у коме супротна страна може да поднесе своје писмене примедбе.⁴⁸

Даљи поступак по приговору одвија се у складу са правилима која регулишу ток поступка по директним тужбама након окончања иницијалне фазе у оквиру његовог писменог дела. То практично значи да Суд или Трибунал могу одлучити да се спроведе припремно истраживање ради прикупљања чињеничне и правне грађе и извођења доказа, као да се одржи усмена расправа.

Након тога, Суд или Трибунал о приговору одлучују пресудом против које није допуштен приговор. Уколико је приговор туженог одбијен пресуда због изостанка остаје на снази. У супротном доноси се пресуда којом се укида пресуда због изостанка.⁴⁹ Оригинал ове пресуде додаје се изворној пресуди донетој због изостанка. На маргину те пресуде ставља се белешка о пресуди донетој поводом приговора туженика.

3.4. Тумачење, исправка и допуна пресуде

Посебно правно средство процесног карактера представља захтев за тумачење пресуде. Овај захтев подноси се уколико није јасан смисао или домашај донете пресуде или евентуално неког решења. Сматра се довољним да у том погледу између страна постоје различита мишљења.⁵⁰ Захтев за тумачење ограничен је на утврђивање тачног значења или домашаја пресуде. Питања која нису решена пресудом не могу бити

46 Чл. 128. Пословника ОС; Чл. 119, став 4. Пословника СТ.

47 Чл. 159, став 7. Пословника СП; Чл. 127, став 4. Пословника ОС; Чл. 119, став 3. Пословника СТ.

48 Чл. 41. Статута; чл. 152. Пословника СП; чл. 122. Пословника ОС; чл. 116. Пословника СТ.

49 Case C-172/97OP *SIVU v Commission* (2001); Case T-85/94OPPO *Commission v Branco* (1995).

50 Case 5/55 *Assider v High Authority* (1954–1956).

предмет овог захтева. Тако се, рецимо, од Суда не може тражити да тумачи утицај пресуде не друге случајеве или садржину мера које су потребне да би она произвела дејство.⁵¹

Право да поднесу захтев за тумачење имају стране у спору који је окончан пресудом. Исто право имају умешачи независно од става странке у поступку којој су се придружили. Органи Уније могу да поднесу захтев за тумачење чак и у случају да сами нису учествовали у поступку, ако докажу оправдан интерес за тумачење значења и домашаја пресуде.⁵² У случају више паралелних поступака заснованих на истим тужбеним захтевима у којима се пресуда у једном спору позива на претходно донету пресуду, Суд је све стране у овим споровима сматрао овлашћеним да затраже тумачење пресуде чак иако нису странке у конкретном поступку.⁵³

Захтев за тумачење се може односити само на диспозитив пресуде или њено образложење. Од Суда се не може тражити да тумачи споредна питања којима се само допуњавају или објашњавају основни разлози за доношење пресуде. Захтев се подноси у истом облику као и тужба. Захтев се подноси против свих страна у поступку у коме је донета пресуда чије се тумачење тражи (нужни супарничари).

Тумачење пресуде Суда правде може се тражити у року од две године од дана објављивања пресуде или достављања решења.⁵⁴ Међутим, пословницима Општег суда и Службеничког трибунала није прописан посебан рок у коме се захтев за тумачење њихових пресуда мора поднети. Уколико је пак истовремено са захтевом за тумачење против пресуде Општег суда или Службеничког трибунала поднета жалба, овај суд, односно Трибунал може после саслушања странака одлучити да застане са поступком тумачења док виши суд не донесе пресуду по жалби.

Пре доношења одлуке странкама се мора омогућити да поднесу своја мишљења о захтеву за тумачење, док ће Суд правде претходно саслушати мишљење општег правобраниоца. Одлуку о тумачењу Суд или Трибунал доноси у форми пресуде (интерпретативна пресуда). Она се прилаже оригиналу пресуде чије се тумачење тражило и на њој се о томе сачињава одговарајућа белешка.⁵⁵

51 *Case 70/63 High Authority v Clotti and Court of Justice (1965); Case 9/81 Interpretation Court of Auditors v Williams (1983); Joined Cases 146 and 431/85 Interpretation Maindiaux and Others v ESC (1988).*

52 Чл. 43. Статута.

53 *Case 5/55 Assider v High Authority (1954–1956).*

54 Чл. 158. Пословника СП.

55 Чл. 129. Пословника ОС; чл. 118. Пословника СТ.

Друго процесно правно средство које се може користити пред истим судом који је донео одлуку је исправка његове пресуде. Исправка је могућа само уколико пресуда садржи грешке у писању, рачунању или друге очигледне омашке. Пресуду исправља Суд или Трибунал на сопствену иницијативу или на захтев странака, укључујући и умешаче. Рок за тражење исправке је краћи и износи две недеље од доношења пресуде или достављања решења. Оригинал решења о исправци прилаже се изворнику исправљене пресуде. Белешка о том решењу ставља се на маргину изворника пресуде која је исправљена.⁵⁶

Допуна пресуде представља последње правно средство које се понекад сматра само посебним обликом захтева за исправку пресуде (Schermers et al., 2001: 744). Она се тражи у случају када је Суд или Трибунал пропустио да одлучи о одређеном делу захтева или о трошковима поступка. У том случају свака страна може у року од месец дана од датума достављања пресуде затражити да Суд или Трибунал допуни пресуду.

Приликом допуне пресуде спроводи се исти поступак као и за њену исправку. Захтев за допуну пресуде доставља се другој страни и председник одређује рок у коме она може поднети своје писмене примедбе. После достављања писмених примедба, Суд или Трибунал одлучују истовремено о допуштености и основаности захтева за допуну пресуде. Пре доношења такве одлуке Суд правде има обавезу да саслуша мишљење општег правобраниоца.⁵⁷

Литература

Blumann, C., Dubouis L. (2010). *Droit institutionnel de l'Union européenne*. Paris: Lexis Nexis Litec

Case 5/55 *Assider v High Authority* (1954–1956) ECR 175

Case 70/63 *High Authority v Clotti and Court of Justice* (1965) ECR 275

Case 56/70 Rev. *Mandelli v Commission* (1971) ECR 1

Case 40/71 *Richez-Parise v Commission* (1972) ECR 73

Case 9/81 *Interpretation Court of Auditors v Williams* (1983) ECR 2859

Case 235/82 Rev. *Ferriere San Carlo v Commission* (1986) ECR 1799

Case 292/84 TO *Bolognese and Others v Scharf and Commission* (1987) ECR 3563

Case C-403/85 Rev. *Ferrandi v Commission* (1991) ECR I-1215

Case T-4/89 Rev. *BASF v Commission* (1992) ECR II-1523

56 Чл. 154. Пословника СП; чл. 84. Пословника ОС; чл. 84. Пословника СТ.

57 Чл. 155. Пословника СП; чл. 85. Пословника ОС; чл. 85. Пословника СТ.

- Case T-35/89TO 1 *Ascasibar Zubizarreta and Others v Albani* (1992) ECR II-1599
- Case T-106/89Rev. *Norsk Hydro v Commission* (1994) ECR II-419
- Case C-130/91Rev.II *ISAE/VP and Interdata v Commission* (1996) ECR I-65
- Case C-136/92P *Commission v Brazzelli Lualdi and Others* (1994) ECR I-1981
- Case C-244/92P *Kupka-Floridi v Economic and Social Committee* (1993) ECR I-2041
- Case C-19/93P *Rendo* (1995) ECR I-3319
- Case C-310/93P *BPB Industries and British Gypsum v Commission* (1995) ECR I-865
- Case T-85/94OPPO *Commission v Branco* (1995) ECR II-2993
- Case C-325/94P *An Taisce and WWF UK v Commission* (1996) ECR I-3727
- Case C-19/95P *San Marco v Commission* (1996) ECR I-4435
- Case C-31/95P *Del Plato v Commission* (1996) ECR I-1443
- Case C-173/95P *Hogan v Court of Justice* (1995) ECR I-4905
- Case C-278/95P *Siemens v Commission* (1997) ECR I-2507
- Case C-259/96P *Council v De Nil and Impens* (1998) ECR I-2915
- Case C-172/97OP *SIVU v Commission* (2001) ECR I-6699
- Case C-111/99P *Lech-Stahlwerke* (2001) ECR I-727
- Case C-154/99P *Politi v European Training Foundation* (2000) ECR I-5019
- Case C-197/99P *Belgium v. Commission* (2003) ECR I-8461
- Case C-39/00P *SGA v Court of Justice* (2000) ECR I-11201
- Consolidated version of the Treaty on European Union and the Treaty on the Functioning of the European Union. *Official Journal of the European Union* C 326 (26 October 2012)
- Consolidated version of the Statute of the Court of Justice of the European Union. *Official Journal of the European Union*. L 228 (23 August 2012)
- Consolidated version of the Rules of Procedure of the Court of Justice, *Official Journal of the European Union*. L 265 (29 September 2012)
- Čavoški, A., Knežević-Bojović, A., Popović, D. (2006). *Evropski sud pravde*. Beograd: Institut za uporedno pravo
- Joined Cases 42 and 59/59 *Breadbrand v Société des Acéries du Temple and Others* (1962) ECR 145
- Joined Cases 9 and 12/60 *Belgium v Vloeberghs and High Authority* (1962) ECR 171
- Joined Cases 146 and 431/85 *Interpretation Maindiaux and Others v ESC* (1988) ECR 2003
- Joined Cases C-2/01P and C-3/01P *BAI and Commission* (2004) ECR I-23

Lenaerts, K., Arts, D., Maselis, I. (2006). *Procedural Law of the European Union*. London: Sweet & Maxwell

Manin, Ph. (2005). *L'Union européenne: institutions – ordre juridique – contentieux*. Paris: Pedone

Meškić, Z., Samardžić, D. (2012). *Pravo Evropske unije I*. Sarajevo: TDP, Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH

Misita, N. (2009). *Evropska unija: institucije*. Sarajevo: Revicon

Radivojević, Z. (2009). Organizacija pravosudnog sistema Evropske unije prema Lisabonskom ugovoru. *Izazovi evropskih integracija*. 4. 117-129.

Radivojević, Z., Knežević-Predić, V. (2008). *Institucije Evropske unije*. Niš: Sven Rideau, J., Picod, F. (1995). Le pourvoi sur les questions de droit. *Revue du Marché Commun et de l'Union européenne*. 4. 584–601

Rules of Procedure of the General Court. *Official Journal of the European Union*. L 92 (13 April 2010)

Rules of Procedure of the European Union Civil Service Tribunal. *Official Journal of the European Union*. L 225 (29 August 2007)

Schermer, H.G., Waelbroek, D.F. (2001). *Judicial Protection in the European Union*. The Hague/London/New York: Kluwer Law International

Vukadinović, R. (1991). *Evropska ekonomska zajednica*. Beograd: Nova

Zoran Radivojević, LL.D

Full Professor,
Faculty of Law, University of Niš

Vesna Knežević-Predić, LL.D

Full Professor,
Faculty of Political Sciences, University of Belgrade

Legal Remedies in the Proceedings Before the Court of Justice of the European Union

Summary

Legal remedies applied in the proceedings before the Court of Justice of the European Union have some distinctive features as compared to the legal remedies used in the national judicial systems. At first, the communitarian justice system originally did not envisage the possibility of filing an appeal with

this Court as a regular legal remedy but there were other remedies that could be pursued in respect of the judgments issued by the Court.

After the establishment of the Court of First Instance, the Procedural Law of the European Union introduced the possibility of filing an appeal with the Court of Justice against the judgments of the Court of First Instance. Later, the Court of First Instance became competent to decide on appeals against the judgments rendered by the judicial panels, which were established in the meantime. The Court of First Instance and judicial panels reserved the possibility of using other legal remedies against the final decisions rendered by these judicial authorities. In this respect, the Lisbon Treaty did not bring any significant changes, except that the Court of First Instance was renamed into the General Court whereas the judicial panels were designated as specialized courts.

Taking into account the system of legal remedies recognized by the Procedural Law of the European Union, the first part of the paper deals with appeals as a regular legal instrument for bringing the case before a higher instance court which is to review the judgment of a lower instance court, including appeals against the decisions of the General Court and specialized courts. In the second part of the paper, the authors focus on the legal remedies which are awarded by the same court that issued the judgment. This category includes the application of a third party and revision, which may be considered as extraordinary legal remedies, as well as the objection against the judgment by default, judgment interpretation, judgment rectification and supplementing the judgment, which are considered to be extraordinary procedural remedies.

Keywords: legal remedy, appeal, review, revision, third-party application, default judgment, judgment interpretation, judgment rectification, supplementing the judgment.